

Några reflektioner kring rätten till avdrag för förluster som uppkommit före en konkurs

Av byrådirektören Svante Magnusson

1. Förlustavdragsförbudet

När en skattskyldig försätts i konkurs inträder, enligt 3 § tredje stycket lagen om förlustutjämning¹, ett förbud mot förlustavdrag vid inkomsttaxeringen². Förbudet gäller förluster som uppkommit före och under en konkurs och träder i kraft vid taxeringen för det beskattningsår varunder konkursbeslutet meddelats. Bakgrunden till denna regel är att framför allt oprioriterade fordringsägare sällan eller aldrig erhåller någon utdelning i en konkurs. Det har då inte ansetts försvarbart att den förlust, som i själva verket drabbar borgenärerna, kan konstituera ett förlustavdrag hos konkursgäldenären³.

Låt mig först konstatera, att förutsättningen för att en obetald skuld skall kunna skapa ett underskott, är att skulden uppkommit i en förvärvskälla där resultatet skall beräknas enligt bokföringsmässiga grunder. Problemet kan således endast uppstå i inkomstlagen rörelse, jordbruksfastighet och i vissa fall annan fastighet. Lagstiftarens syfte, att förhindra att obetalda skulder inräknas i ett förlustavdrag, hade således kunnat uppnås genom att begränsa förbudet till att gälla förvärvskällor där underskottet har beräknats enligt bokföringsmässiga grunder. Förbudet mot förlustavdrag är emellertid generellt utformat och omfattar således även kontantmässigt beräknade underskott (kapital, annan fastighet) och övriga allmänna avdrag. I dessa fall är det svårt att finna några skatterättsliga motiv bakom avdragsförbudet eftersom avdragen motsvaras av kontant betalda utgifter.

2. Underskottsavdraget

Det är dock ingen ingenting som hindrar att den skattskyldige vid taxeringen för konkursåret erhåller avdrag för konkursårets underskott som ett allmänt avdrag. I många fall saknar visserligen en konkursgäldenär inkomster att kvitta mot underskottet, men möjligheten finns då att överföra detta till makens deklaration.

Generellt torde man kunna påstå att ju äldre en förlust är, desto större är sannolikheten att konkursgäldenären själv fått bära denna. Förluster i nära anslutning till konkursutbrottet torde däremot till stor del bestå av resultatpåverkande skulder (varu- och omkostnadsskulder) som ej betalats. Skattelag-

stiftningen medger således rätt till avdrag för förluster som ligger närmast i tiden före konkursutbrottet (underskottsavdrag), men ej för äldre underskott (förlustavdrag).

Exempel

En skattskyldig försätts i konkurs under 1982. Vid 1983 års taxering lämnas följande deklARATION:

Sammanräknad nettoinkomst	100 000
<i>Avgår</i>	
Underskott i förvärvskälla	— 60 000
Förlustavdrag	— 30 000
Taxerad inkomst	10 000

Enligt 46 § kommunalskattelagen är den skattskyldige berättigad till allmänt avdrag för underskottet på 60 000 kronor, men ej till förlustavdraget enligt 3 § lagen om förlustutjämnning. Det är inte lätt att här finna logiken.

3. Avräkning av obetalda resultatpåverkande skulder

Principen borde i stället vara den att endast de skulder som betalats och som påverkat det skattemässiga resultatet, fick inräknas i ett underskotts-/förlustavdrag. Departementschefen omnämner detta som ett alternativ till det generella förbudet mot förlustavdrag⁴. Han ansåg emellertid att en sådan bestämmelse skulle innebära en betydande komplicerad av reglerna. Frågan är dock om inte dessa svårigheter är övervärderade. De problem som uppkommer här är främst att fastställa dels vilka skulder som är resultatpåverkande och dels storleken av den utdelning som skett i konkursen för respektive slag av skuld. Låt mig med ett exempel visa hur detta problem principiellt kan lösas.

Exempel

Vi antar att en rörelseidkare försätts i konkurs under 1982 och att konkursen avslutas före årets slut. Från slutredovisningen hämtar vi följande belopp:

Skulder med förmånsrätt		utdelning i konkursen	obetalda resultatpåverkande skulder
Banklån	50 000	50 000	
Skatter	30 000	30 000	
Löner	60 000	20 000	40 000
Skulder utan förmånsrätt			
Varu- och omkostnadsskulder (varav mervärdeskatt 20 000 kronor)	100 000	0	80 000
			<u>120 000</u>

Vid taxeringen för konkursåret har den skattskyldige ett underskott i rörelsen på 50 000 kronor. Han har dessutom utnyttjade förlustavdrag på sammanlagt 150 000 kronor. Från summan av utnyttjade förlustavdrag och underskottsavdrag dvs 200 000 kronor, avräknas nu summan av de obetalda resultatpåverkande skulderna 120 000 kronor. Avräkningen sker med början på underskottsavdraget och därefter från det senaste utnyttjade förlustavdraget o s v. Detta har betydelse eftersom rätten till förlustavdrag är tidsbegränsad. Tanken bakom denna avräkningsordning är att de obetalda skulderna har påverkat de resultat som ligger närmast konkursutbrottet. I detta exempel skulle således den skattskyldige vara berättigad till ett förlustavdrag på 150 000 — (120 000 — 50 000) = 80 000 kronor.

Praktiska problem kan givetvis uppkomma. Ett exempel är att konkursen inte är avslutad när deklarationen för konkursåret skall upprättas. En lösning kan då vara att man i avvaktan på slutredovisningen i konkursen spärrar underskotts- och förlustavdrag till ett belopp som motsvarar summan av resultatpåverkande skulder.

4. Handelsbolagsfallet

Eftersom ett handelsbolag inte är skattskyldigt för inkomst, medför en konkurs i handelsbolaget ingen inskränkning i bolagsmännens rätt att utnyttja förlustavdrag för förluster som uppkommit i handelsbolaget. Bakgrunden till detta är de civilrättsliga reglerna om bolagsmans personliga betalningsansvar för handelsbolagets skulder⁵. En borgenär som inte får betalt för sin fordran av handelsbolaget kan då i stället kräva bolagsmännen på betalning. Om bolagsmännen saknar betalningsförmåga torde dock detta i praktiken mera sällan leda till att bolagsmännen försätts i personlig konkurs. Den borgenär som gör konkursansökan riskerar i stället att själv få betala konkurskostnaderna⁶ och på så sätt drabbas av ytterligare förluster. Det torde vara mycket vanligt förekommande att bolagsmännen saknar betalningsförmåga när handelsbolaget försätts i konkurs, särskilt i de fall där bolagsmännens huvudsakliga verksamhet är förlagd till handelsbolaget. Detta kan få till följd att bolagsmännen under flera år framöver blir skattebefriade till följd av förlustavdrag som härrör från handelsbolaget.

Jag kan belysa detta med ett fall som jag kommit i kontakt med i samband med en konkursutredning: ett handelsbolag med två makar som delägare (hustrun passiv delägare) försattes 1982 i konkurs efter 1 ½ års verksamhet. Statens fordringar i konkursen för skatter, avgifter och lönegaranti uppgick till ca 1,4 miljoner kronor. Staten erhåller ingen utdelning i konkursen. Enligt bolagsmännens deklARATIONER finns utnyttjade förlustavdrag till följd av underskott i handelsbolagets rörelse på ca 1,2 miljoner kronor. Bolagsmännens tillgångar inskränker sig till en fastighet som är kraftigt belånad. Något övervärde finns ej i fastigheten. En konkurs i detta läge är därför meningslös.

Mannen är numera anställd och uppbär en månadslön på ca 10 000 kronor. Förlustavdragen medför att han kommer att bli nolltaxerad under flera år framöver.

Det torde knappast ha varit lagstiftarens avsikt att bolagsmännen i fall som dessa skall vara berättigade till förlustavdrag utan att deras personliga betalningsansvar blivit utkrävt. Staten som fordringsägare har visserligen här en möjlighet att framtvunga personliga konkurser för bolagsmännen för att på så sätt stoppa möjligheten till förlustavdrag. Denna lösning förefaller dock varken tilltalande eller praktisk. En bättre lösning vore i stället att lagstiftningens vägen stoppa dessa fall. Begränsningen i rätten att utnyttja förlustavdrag borde i sådant fall inskränka sig till att gälla förluster som hänför sig till de förvärvskällor som handelsbolagets verksamhet omfattat. Det finns ingen anledning att förhindra förlustavdrag till den del underskotten uppstått i andra förvärvskällor. Regeln kunde således ges den innebörden att bolagsman ej äger rätt att i förlustavdrag inräkna underskott från ett handelsbolag som försatts i konkurs⁷. Kan bolagsman å andra sidan visa att han personligen betalat handelsbolagets skulder, bör han vara oförhindrad att utnyttja sin andel av underskotten från handelsbolaget som förlustavdrag.

Det finns anledning att räkna med att de problem⁸ som jag ovan diskuterat får ökad aktualitet dels genom att antalet konkurser ökar och dels genom att handelsbolagsformen blir vanligare. En översyn av lagstiftningen på detta område vore därför välkommen.

¹ SFS 1960:63.

² Undantag gäller för det sällsynta fall att konkursen blivit nedlagd på grund av att borgenärerna erhållit full betalning.

³ Prop 1960:30, s 90.

⁴ Prop 1960:30, s 90.

⁵ 2 kap 20 § lagen om handelsbolag och enkla bolag.

⁶ 185 d § konkurslagen.

⁷ Jfr 3 § fjärde stycket lagen om förlustutjämning beträffande handelsbolag som erhållit ackord.

⁸ För en redogörelse över skatterättsliga problem i samband med konkurs m m se även Hulgaard, lida, Indkomstskat ved konkurs, akkord m v, Skattepolitisk oversikt, 1983 s 4, utges av Erhvervenes Skatteseekretariat, Köpenhamn.